

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๘ ถึง พ.ศ. ๒๕๑๖ ผู้วิจัยได้เคยศึกษาภาษาบาลีจากหนังสือมังคลัตถทีปนี ซึ่งเป็นหนังสือในหลักสูตรแปลมคธเป็นไทย ประโยค ป.ธ.๔-๕ และแปลไทยเป็นมคธ ประโยค ป.ธ.๖ - ๗ ผู้แต่งกัมภีร์มีชีวิตอยู่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ เป็นพระภิกษุไทยชาวเมืองเชียงใหม่ นามว่า พระสิริมังคลาจารย์^๑ ผู้วิจัยรู้สึกชื่นชมและศรัทธาผู้แต่งในชื่อว่า มีความสามารถในภาษาบาลีซึ่งมีไวยากรณ์ของตนเองสร้างวรรณกรรมทางพุทธศาสนา จนมีชื่อเสียงได้รับยกย่องจากนักปราชญ์ทางภาษาบาลีทั้งในและนอกประเทศ ผู้วิจัยตั้งใจว่าจะพยายามศึกษาดลงานของพระภิกษุไทยรูปนี้อีกเมื่อมีโอกาส

เมื่อผู้วิจัยเข้ามาศึกษาที่ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าผลงานภาษาบาลีของพระสิริมังคลาจารย์ มีผู้นำมาทำวิจัยดังนี้

๑. Saksri Yamnadda, The Maṅgalatthadīpanī Chapter 1-2, Ph.D. thesis, University of Pennsylvania, Philadelphia, 1970.

๒. สฤณ จังกาจิตต์ จักกวาฬทีปนี กัมภ์ที่ ๑ - ๒ - ๓ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๐

๓. วรศักดิ์ ศรีบุญ จักกวาฬทีปนี กัมภ์ที่ ๔ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย

---

^๑มังคลัตถทีปนีแปล เล่ม ๕ (มหามกุฏราชวิทยาลัย : ๒๕๑๕), หน้า ๑๗๑-๑๗๒.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๒๓

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยเหล่านี้แล้วเห็นว่า การสอบชำระต้นฉบับคัมภีร์โบราณของเก่าที่จารไว้ด้วยอักษรขอมและลานนามีประโยชน์มาก เพราะปกติอักษรเหล่านี้หาผู้อ่านได้ยาก ทั้งต้นฉบับโบราณก็มีอายุมากนับวันจะชำรุดเสียหายไป การปริวรรตอักษรจากอักษรขอม - ลานนา เป็นอักษรไทยและแปลเป็นภาษาไทยจึงน่าจะอ่านวยประโยชน์ในด้านการศึกษาวรรณคดีพุทธศาสนายิ่งขึ้น

เรื่องจกกวาพทีปนี้เป็นผลงานของพระสิริมังคลาจารย์อีกเรื่องหนึ่งที่เพิ่งจะมีการสอบชำระจากต้นฉบับโบราณ และนำมาพิมพ์เป็นเล่มหนังสือสู่สายตาของประชาชนเป็นครั้งแรก โดยผู้ทำวิจัยในกัณฑ์ที่ ๑ - ๒ - ๓ และ ๔ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยคัมภีร์ฉบับนี้ยังมีกัณฑ์ที่ ๕ - ๖ ค้างอยู่ ผู้วิจัยจึงติดตามค้นต่อพบว่า เฉพาะกัณฑ์ที่ ๕ กัณฑ์เดียวมีเนื้อหามาก คือจากท้ายผูกที่ ๔ ไปจนถึงต้นผูกที่ ๕ ชื่อ ภูมินิเทศ พรรณนาอบายภูมิ และเทวภูมิไว้อย่างพิสดาร เมื่อผู้วิจัยจะต้องศึกษาวิจัยเพื่อทำวิทยานิพนธ์ จึงได้เลือกวิจัยคัมภีร์จกกวาพทีปนี้ต่อ เพื่อสอบชำระคัมภีร์นี้ให้จบกัณฑ์ที่ ๕

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อเผยแพร่ผลงานภาษาบาลีอันมีคุณค่าของพระภิกษุไทยสมัยลานนา
๒. เพื่อรวบรวม ตรวจสอบชำระต้นฉบับตัวเขียนที่คัดลอกไว้ในเวลาต่อมาให้โดยข้อความที่ถูกต้องหรือใกล้เคียงกับฉบับเดิมที่ผู้แต่งใจแต่งไว้ พร้อมทั้งศึกษาข้อแตกต่างที่สำคัญของฉบับต่าง ๆ และแปลเป็นภาษาไทย
๓. เพื่อให้มีเนื้อหาของวรรณคดีพุทธศาสนาที่แปลเป็นภาษาไทยมากขึ้น และจะเป็นแนวทางให้มีการศึกษาเปรียบเทียบกับเรื่องทำนองไตรภูมิของไทยอีกหลายเรื่องในโอกาสต่อไป
๔. เพื่อให้งานวิจัยในชุดคัมภีร์จกกวาพทีปนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นงานวิจัยต่อเนื่องจากผู้ทำไว้แล้ว

ขอบเขตของการวิจัย

เนื่องจากเนื้อหาของคัมภีร์จักกวาฬที่ปนีในกัณฑ์ที่ ๕ และกัณฑ์ที่ ๖ มีความยาวรวมกันประมาณ ๖ ผูกเศษ หากจะค้นคว้าวิจัยทั้งหมดต้องใช้เวลานานหลายปี ฉะนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

๑. ศึกษาวิจัยเฉพาะเนื้อหาในกัณฑ์ที่ ๕ ซึ่งมีความยาวประมาณ ๔ ผูกครึ่ง และเนื้อเรื่องของกัณฑ์นี้จบลงในตัวเองอย่างสมบูรณ์ จึงไม่เป็นปัญหาว่าเนื้อหาจะขาดตอนหรือติดพันต่อไป

๒. ใช้คณับคัมภีร์เขียนมาเปรียบเทียบสอบชำระเพื่อศึกษาข้อแตกต่างโดยคัดเลือกไว้ ๕ ฉบับ จากคณับที่พบทั้งหมด ๑๕ ฉบับ โดยเลือกเฉพาะคณับที่มีความสมบูรณ์ ถูกต้องที่สุด

๓. เนื่องจากผู้วิจัยคัมภีร์จักกวาฬที่ปนี กัณฑ์ที่ ๑ - ๒ - ๓ เขียนประวัติของท่านผู้แต่งและสาเหตุแห่งการแต่งไว้แล้ว ฉะนั้นผู้วิจัยจึงของคกลาวรายละเอียดในวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑. ได้คณับภาษาบาลีของจักกวาฬที่ปนี กัณฑ์ที่ ๕ ที่ชำระถูกต้องหรือใกล้เคียงกับคณับเดิมของท่านผู้แต่งมากที่สุด พร้อมทั้งได้เนื้อหาที่แปลเป็นภาษาไทย

๒. ให้ความรู้อันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษารื่องภูมิคตมแนวพุทธศาสนาอย่างกว้างขวางเท่าที่มีกล่าวไว้ในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อнуฎีกา และปกรณ์ต่าง ๆ

๓. ให้ประโยชน์ต่อการศึกษารวมคคัพุทธศาสนายุคลานนาไทย

๑สตฤภณ จังกาจิตต์, "จักกวาฬที่ปนี กัณฑ์ที่ ๑, ๒, ๓" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๐), หน้า ๕ - ๑๘.

๒
ต้นฉบับตัวเขียนของคัมภีร์จักกวาฬที่ปีที่พบขณะค้นคว้าวิจัย

เลขที่	ลักษณะคัมภีร์	ที่เก็บ	อักษร	จำนวน ผูก	หมายเหตุ
๑.	ซากทึบ	วัดบุพพาราม จ. เชียงใหม่	ลานนา	๓	ผูก ๑ ครบ ผูก ๔, ๑๐ ไม่ครบ
๒.	ลองซาก	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร จ. เชียงใหม่	ลานนา	๕	ผูก ๑, ๒ ครบ ผูก ๕, ๗, ๘ ไม่ครบ
๓.	ลองซาก	วัดสูงเม่น จ. แพร่	ลานนา	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๔.	ลองซาก	วัดช้างค้ำ จ. น่าน	ลานนา	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๕.	ทองทึบ(๘๑๐)	วัดบูรณีเวศวิหาร กรุงเทพฯ (ที่ตู้ ๘ ชั้นบน)	ขอม	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๖.	ทองทึบ(๑๑๐)	วัดบูรณีเวศวิหาร กรุงเทพฯ (ที่ตู้ ๑ ชั้นกลาง)	ขอม	๕	ผูก ๑ - ๕ ครบ (จารจบใน ๕ ผูก)
๗.	รคน้ำคำโท	ตู้ ๑๒๗ ชั้น ๔/๔ หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ)
๘.	ลองซาก	ตู้ ๑๒๗ ชั้น ๔/๔ หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๕	ซากผูกที่ ๔
๙.	ลองซาก	ตู้ ๑๒๗ ชั้น ๔/๔ หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๕	ผูก ๑ - ๕ ครบ (จารจบใน ๕ ผูก)
๑๐.	ลองซาก	ตู้ ๑๒๗ ชั้น ๔/๔ หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๑๑.	ลองซาก	ตู้ ๑๒๗ ชั้น ๔/๔ หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๑๒.	ลองซาก	ตู้ ๒๕ ชั้น ๕/๓ ค. หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๕	ซากผูกที่ ๑

เลขที่	ลักษณะคัมภีร์	ที่เก็บ	อักษร	จำนวน ผูก	หมายเหตุ
๑๓.	ล่องชาด	ตู้ ๒๕ ชั้น ๕/๓ ค. หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๑๔.	ล่องชาด	ตู้ ๒๑ ชั้น ๕/๓ น. หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๕	ขาดผูกที่ ๕
๑๕.	ทองทึบ	ตู้ ๒๑ ชั้น ๕/๓ หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๑๖.	ทองทึบ	ตู้ ๒๑ ชั้น ๕/๓ น. หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๑๗.	ทองทึบ	ตู้ ๒๓ ชั้น ๓/๒ น. หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๘	ขาดผูกที่ ๒,๘
๑๘.	ล่องชาด	ตู้ ๑๘ ชั้น ๑ หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๑๐	ผูก ๑ - ๑๐ ครบ
๑๙.	ล่องชาด	ตู้ ๒๓ ชั้น ๔/๓ หอสมุดแห่งชาติ	ขอม	๒	ผูก ๗,๘ ไม่ครบ

ข้อสังเกต คัมภีร์ เลขที่ ๑ ไม่มีเนื้อความของกัณฑ์ที่ ๕
คัมภีร์ เลขที่ ๒, ๑๗, ๑๘ มีข้อความของกัณฑ์ที่ ๕ เพียงบางตอน
คัมภีร์ นอกนี้มีเนื้อหาของกัณฑ์ที่ ๕ ครบ

ตนฉบับที่คัดเลือกมาวิจัยและอักษรย่อที่ใช้

เลขที่	ชื่อฉบับ	อักษรย่อ
๒.	ฉบับวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	พ.
๓.	ฉบับวัดสูงเม่น	ส.
๔.	ฉบับวัดรางคำ	ช.
๕.	ฉบับวัดบวรนิเวศวิหาร คัมภีร์ เลขที่ ๘๑๐	บ.
๗.	ฉบับรณน้ำคำไท หอสมุดแห่งชาติ	ร.

เหตุผลที่เลือกฉบับดังกล่าวมาทำการวิจัย

๑. คัมภีร์จักกวัตตีป็นที่แพงขึ้นทางลานนา ผู้วิจัยจึงพยายามที่จะศึกษาชำระจากต้นฉบับอักษรลานนาให้มากที่สุด ต้นฉบับอักษรลานนาที่พบทั้งหมดมี ๔ ฉบับ ฉบับวัดบุพพารามเป็นฉบับเก่าแก่ที่สุด จารไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๑ แต่ในฉบับนี้เนื้อหาของกัณฑ์ที่ ๕ ซากหายไปทั้งหมด ผู้วิจัยจึงเลือกเอาฉบับวัดพระสิงห์ ฉบับวัดสูงเม่น และฉบับวัดช้างค้ำ ซึ่งมีข้อความของกัณฑ์ที่ ๕ นำมาสอบชำระ

๒. ต้นฉบับอักษรขอมพบทั้งหมด ๑๕ ฉบับ ที่แผนกอักษรโบราณ หอสมุดแห่งชาติ และหอไตร วัดบวรนิเวศวิหาร ข้อความในฉบับอักษรขอมมักคล้ายกัน ผู้วิจัยเลือกฉบับรณาคำโท ของหอสมุดแห่งชาติ และฉบับทองหีบ ของวัดบวรนิเวศวิหาร นำมาสอบชำระ เนื่องจากทั้งสองฉบับนี้จัดทำขึ้นอย่างประณีต อักษรที่จารลงงามเรียบร้อยตลอดทั้งฉบับ และมีเนื้อหาของกัณฑ์ที่ ๕ บริบูรณ์

ลักษณะของต้นฉบับจักกวัตตีป็นที่เลือก

ฉบับ พ. วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร อ.เมือง จ.เชียงใหม่

ลักษณะคัมภีร์ สองซีก ไม่ประกบกรรมคา อักษรลานนา ขนาดใบลานกว้าง ๕ เซนติเมตร ยาว ๔๖ เซนติเมตร จำนวนผูก ๕ ผูก (ผูกที่หายไปคือ ผูกที่ ๓, ๔, ๖, ๘, ๑๐) จำนวนบรรทัด จารหน้าละ ๕ บรรทัด ปีที่จาร พ.ศ. ๒๓๕๑)

ข้อสังเกต ผูกที่ ๑ มีเนื้อหาตั้งแต่หน้า ๑ - ๕๕ ผูกที่ ๒ มีเนื้อหาตั้งแต่หน้า ๑ - ๔๗ ผูกที่ ๕ มีเนื้อหาตั้งแต่หน้า ๒๕ - ๓๗ (ไม่ครบ) ผูกที่ ๗ มีเนื้อหาตั้งแต่หน้า ๑ - ๒๔ (ไม่ครบ) ผูกที่ ๘ มีเนื้อหาตั้งแต่หน้า ๑ - ๔๘

ฉบับนี้มีเนื้อหาของกัณฑ์ที่ ๕ ภูมินิเทศไม่สมบูรณ์ คือ ผูกที่ ๕ มี ๑๔ หน้า (หน้า ๒๕ - ๓๘) ข้อความ "ปัสส เอเต สิมะสิรุกเข..." จนถึง "ทส ฉททศคว อุปัสถสคัม" ตอนหนึ่ง และในผูกที่ ๗ มี ๒๔ หน้า (หน้า ๑ - ๒๔) ข้อความว่า "ราว มุญจันติ เอวมาทิกา..." จนถึง "ปรินิพพายมานภาโว ภค..."

ฉบับ ส. วัดสูงเนิน อ.สูงเนิน จ.แพร์

ลักษณะคัมภีร์ ของชาค ไม่ประทับธรรมคา อักษรลานนา ขนาดใบลาน กว้าง ๔.๗ เซนติเมตร ยาว ๕๓ เซนติเมตร จำนวนผูก ๑๐ ผูกลาน จำนวนบรรทัด จารหน้าละ ๕ บรรทัด ปีที่จาร พ.ศ. ๒๓๗๖

ข้อสังเกต ใบลานแก่งอมีรอยฉีกขาดและหักที่มุมเล็กน้อย จัดว่ายังอยู่ใน สภาพดีพอใช้ ฉบับนี้มีเนื้อหาของกัณฑ์ที่ ๕ ครบบริบูรณ์ ตั้งแต่หน้า ๑๑ ผูก ๔ ถึงหน้า ๒๕ ผูก ๘ ข้อความว่า "ถณยิสฺสํ อหํ ทานิ..." ไปจนถึง "ปญฺจโม กณฺโฑ"

ฉบับ ข. วัดช้างค้ำ อ.เมือง จ.น่าน

ลักษณะคัมภีร์ ของชาค ไม่ประทับธรรมคา อักษรลานนา ขนาดใบลาน กว้าง ๔.๕ เซนติเมตร ยาว ๕๒.๘ เซนติเมตร จำนวนผูก ๑๐ ผูกจบ จำนวนบรรทัด จารหน้าละ ๔ บรรทัด ปีที่จาร พ.ศ. ๒๔๑๒ ผู้จารคือ ทิพพวงสามเณร, พินทาพิริศ

ข้อสังเกต ใบลานแก่งอมีรอยฉีกและหักที่มุมสองข้างเล็กน้อย เมื่อเริ่ม ข้อความต้นผูกทุกผูกจะเขียนว่า "นโม กุสฺสตุ" ฉบับนี้มีเนื้อหาของกัณฑ์ที่ ๕ ครบ บริบูรณ์ ตั้งแต่หน้า ๑๑ ผูก ๔ ไปจนถึงหน้า ๒๕ ผูก ๘ ข้อความว่า "ถณยิสฺสํ อหํ ทานิ..." ไปจนถึง "...กฺขมิทฺเทโส นาม ปญฺจโม กณฺโฑ"

ฉบับ ร. รคน้ำคำโท อยู่ที่ตู่ ๑๒๗ ชั้น ๔/๔ หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี กรุงเทพฯ

ลักษณะคัมภีร์ ลงรักปิดทองลายรดน้ำคำ-ลายเครือเถา ไม่ประทับประดับเหล็ก หอยมุกลายคนไม้ อักษรขอม ขนาดใบลาน กว้าง ๕.๔ เซนติเมตร ยาว ๕๖.๕ เซนติเมตร จำนวนผูก ๑๐ ผูกจบ จำนวนบรรทัด จารหน้าละ ๕ บรรทัด ปีที่จารไม่ปรากฏ แต่สันนิษฐาน ว่า สร้างสมัย ร.๓

ข้อสังเกต ใบลานยังอยู่ในสภาพดี อักษรที่จารประณีตงดงามสม่ำเสมอกลิ่นตลอด ฉบับนี้มีเนื้อหาของกัณฑ์ที่ ๕ ครบบริบูรณ์ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๓ หน้า ๓๔ ผูก ๔ ไปจนถึงบรรทัด ที่ ๔ หน้า ๖ ผูก ๘ ความว่า "ถณยิสฺสํ อหํ ทานิ..." ไปจนถึง "...กฺขมิทฺเทโส นาม ปญฺจโม กณฺโฑ"

ฉบับ บ. วัดบวรนิเวศวิหาร บางลำภู กรุงเทพฯ คัมภีร์หมายเลข ๘๑๐
ตู้ ๘ ชั้นบน

ลักษณะคัมภีร์ทองหีบ ไม่ประทับทองหีบ อักษรขอม ขนาดใบลานกว้าง

๕ เซนติเมตร ยาว ๕๗ เซนติเมตร จำนวนผูก ๑๐ ผูกจบ ปี่ที่จารและผู้จารไม่ปรากฏ

ข้อสังเกต ใบลานยังอยู่ในสภาพดี ตัวอักษรที่จารงดงามสม่ำเสมอกลิ่นตลอด

ฉบับนี้มีเนื้อหาของกัมที่ ๕ ครบบริบูรณ์ ตั้งแต่บรรทัดที่ ๓ หน้า ๓๔ ผูก ๔ ไปจนถึงบรรทัด
ที่ ๓ หน้า ๖ ผูก ๕ ข้อความว่า "ถลยิสฺล อหฺ ทานี..." ไปจนถึง "ปฺจฺจโม กณฺโฑ"

ลักษณะพิเศษของการจารภาษาบาลีด้วยอักษรลานนาและอักษรขอมในใบลาน

๑. ลักษณะรวมที่ปรากฏในต้นฉบับ ช.ส.พ.ร. และฉบับ บ. ทั้ง ๕ ฉบับ

มีดังนี้

๑.๑ จารอักษรติดกันเป็นพืด ตั้งแต่ต้นบรรทัดไปจนสุดบรรทัดในหน้าใบลาน^๑

๑.๒ สระ อี อี มักจารเป็น อี สระอุ อุ มักจารเป็น อุ เช่น

อวิจิติ เป็น อวิจิติ (๒๘/๑๓)

คิว่า " คิว่า (๕๗/๖)

ปาจันทิสาย " ปาจันทิสาย (๑๑๘/๔)

อยสุลानी " อยสุลानी (๓๐/๑๔)

กฺุสนทึ " กฺุสนทึ (๔๖/๕)

คฺุโม " คฺุโม (๓๔/๑๓)

ฯลฯ

๑.๓ พยัญชนะ

- ฎ ฐ มักใช้ ค ฅ แทน เช่น

ปฏิวสนทึ เป็น ปคิวสนทึ (๘๘/๑๖)

ฐาเนสุ " ฅาเนสุ

ปฐมกณฺเท " ปฅมกณฺเท

^๑ดูภาคผนวกวิทยานิพนธ์นี้, หน้า ๔๑๕.

- พท จะใช้เฉพาะพยัญชนะตัวตามเพียงตัวเดียว เช่น

ทศคุณวฤตติทาย	เป็น	ทศคุณวฤตติทาย	(๒๒/๑๘)
วฤตติ	"	วฤตติ	(๕๓/๔)
วฤตติสงฆาตา	"	วฤตติสงฆาตา	(๑๖/๕)

- ด มักใช้ พ แทนในคำต่อไปนี้

ปราณี	เป็น	ปราณี	(๕๕/๑๘)
ลลนา	"	ลลนา	(๒๕/๑๕)
ลลิตา	"	ลลิตา	(๒๕/๒๐)

- ณ จะใช้ น แทนในคำว่า

โศภณา	เป็น	โศภณา	(๗๖/๑๐)
-------	------	-------	---------

- มักซ้อนพยัญชนะสังโยค ในคำต่อไปนี้
ต/ตต ปริวุโต	เป็น	ปริวุโต	(๑๑๘/๑๕)
ณ/ณณ เอรราวโณ	"	เอรราวโณ	(๑๓๒/๖)
เวสสวโณ	"	เวสสวโณ	(๑๑๘/๑๓)
ช/กช ชุททสีชาติ	"	ชุททสีชาติ	(๑๒๗/๖)
- ฯลฯ

๑.๔ นิคหิต ไม่เปลี่ยนเป็นพยัญชนะท้ายวรรคเมื่อมีพยัญชนะวรรคตามมา

สุขสงฆาตา	เป็น	สุขสังฆาตา	(๑๖/๕)
กายสงฆาริ	"	กายสังฆาริ	(๑๕/๑๕)
สมงคิฏโฏ	"	สมังคิฏโฏ	(๗๑/๑๔)
- ฯลฯ

๒. ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในฉบับอักษรลานนา (ฉบับ ช.ส. และ พ.)

- ๒.๑ นิยมตัดพยัญชนะตัวสะกดออก ใ้พยัญชนะตัวตามในคำต่อไปนี้

กข/ข ทวิขชตุ	เป็น	ทวิชตุ	(๖๐/๔)
--------------	------	--------	--------

อญ/ญ	อญญาต์	เป็น	อญาต์	(๕๒/๒)
คค/ค	คพคคคคค	"	คพคคคค	(๕๕/๖)
ญฐ/ฐ	ญฐฐา	"	ญฐา	(๕๔/๘)
ทท/ท	ททโทล์	"	ทโทล์	(๗๓/๑๖)
พพ/พ	พพพิธา	"	พพิธา	(๔๕/๑๑)

ฯลฯ

๒.๒ เพิ่มพยัญชนะตั้งโยค เพิ่มพยัญชนะตัวตาม

ก/กก	ปกติ	เป็น	ปกกติ	(๖๒/๒)
ช/กช	ชุกุมาย	"	ชุกชุกุมาย	(๘๑/๔)
ค/คค	รคค-	"	รคคค-	(๕๒/๑๖)
ช/ชช	รชช-	"	รชชช-	(๕๓/๑๕)
ส/สส	คสสมา	"	คสสสมา	(๘๔/๖)

๒.๓ จะแปลงนิกหิตเป็น ง เมื่อมีพยัญชนะเศษวรรคตามมา

อกัส	เป็น	อกงศุ	(๘๘/๑๑)
ปลายีส	"	ปลายิงศุ	(๕๖/๒)
ทาวคีส-	"	ทาวคิงศ-	(๘๗/๑๕)
วิรวีส	"	วิรวิงศุ	(๔๖/๔)

ฯลฯ

๓. ลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในฉบับอักษรขอม (ฉบับ ร. และ บ.)

๓.๑ สระ

อ/อา	สระอะ	ใช้	อา	แทนในคำว่า	
	มโฆ	เป็น	มาโฆ		(๘๖/๓)
อิ/อี	สระอิ	ใช้	อี	แทนในคำว่า	
	ปวิสิตวา	เป็น	ปวิสิตวา		(๒๘/๕)

ฯลฯ

๓.๒ พยัญชนะ

- พฒ/พฐ ตัวสะกดและตัวตาม พฒ ไซ้ พฐ แทนในคำว่า
พฒกั เป็น พฐกั (๘๕/๑๔)
- ฏณ/ณ คัดตัวสะกดออกคงไว้แต่ตัวตาม
โกฏณฺยมาโน เป็น โกณฺยมาโน (๓๘/๕)
- ศต/ต เอกศตีส " เอกศีส (๘๕/๑๖)
- พท/ท อนุพทยั " อนุทยั (๖๐/๓)
- ปฺป/ป ตปฺปนฺติ " ตปฺนฺติ (๓๘/๕)

ฯลฯ

ขอปกครองใบการจารณฉบับต่าง ๆ

๑. จารอักษรตก

- สระ อากพฺสิตฺวา เป็น กตฺวา (๘๕/๑๕)
- หตุถาชาณีโย " หตุถาชาณีโย (๖๐/๒๐)
- อุปคนฺตุ " อุปคนฺตฺ (๘๔/๘)
- ยมนฺนา " ยมนนา (๕๒/๘)
- จินฺเตตฺวา " จินฺเตตฺวา (๘๓/๒๐)

พยัญชนะ

- อหาลี " อทา (๘๘/๕)
- ลีเนรฺสุตฺ " รฺสุตฺ (๗๒/๑๓)
- จตฺสโธ " จโธ (๘๕/๑๗)
- อตฺยฺยฺ " อยฺยฺ (๘๗/๘)
- เทชมฺม- " เทชมฺม- (๗๑/๑)
- นาควณฺ " นาควณฺ (๕๒/๑๕)

	วศุคปทานิ	เป็น	ปทานิ	(๘๒/๓)
	สีเนรุ	"	สิรุ	(๘๕/๘)
			วลา	
นิตฺติค	อฺชุกํ	"	อฺชุก	(๖๑/๒)
	อนุนาโท	"	อนุนาท	(๖๐/๑๗)
	กุงคาทีนํ	"	กุงคาทีน	(๕๓/๑๗)
			วลา	

๒. จารอักษรเกิน

สระ	ปน	เป็น	ปน	(๘๕/๓)
	อิตเร	"	อีโตเร	(๘๘/๕)
	นิกฺขมคีติ	"	นิกฺขมคีติ	(๕๕/๖)
	มนุสฺโส	"	เมนุสฺโส	(๘๕/๓)
	หฺตถิ	"	หิตถิ	(๘๘/๗)
			วลา	

พยัญชนะ

	กุมาร-	เป็น	กุมาร -	(๖๘/๑๘)
	เวทิตฺตพฺพ	"	เวทิตฺตพฺพ	(๕๘/๕)
	อมต-	"	อมตต-	(๖๕/๑๖)
	กฺุณเ	"	กฺุณเ	(๘๕/๒)
	กาเรสี	"	กาเรเรสี	(๕๒/๑๑)

วลา

นิตฺติค	วีย	เป็น	วีย	(๘๗/๗)
	กิจฺจุนฺติ	"	กิจฺจุนฺติ	(๑๓๓/๑)
	กนฺธพฺพานมฺริโป	"	กนฺธพฺพานมฺริโป	(๑๑๕/๑๖)
	ทินฺนนิสฺสนฺแทน	"	ทินฺนนิสฺสนฺแทน	(๑๒๘/๕)
			วลา	

๓. จารสัณสระหว่างพยัญชนะที่ออกเสียงเหมือนกันหรือคล้ายกัน

ข/ค	สงฺขปาล-	เป็น	สงฺคปาล-	(๕๒/๑๗)
ค/ฆ	สาคร-	"	สาฆร	(๕๒/๕)
ช/ฌ	รชฺเชน	"	รชฺฌเณ	(๘๘/๑๗)
ญ/ย	ญฺจฺวา	"	ยจฺวา	(๘๕/๑)
ฎ/ฏ	ปฏฺิเสวน-	"	ปฏฺิเสวน	(๕๕/๕)
ณ/น	คินภฺโกไซ	"	คินภฺโกไซ	(๕๘/๗)
ด/ถ	รชฺค-	"	รชฺฏ-	(๕๓/๑๕)
ธ/ท	โกโร	"	โกโท	(๘๓/๑)
ถ/ด	สมฺคถ	"	สมฺคธ	(๖๘/๑๕)
ท/ธ	มนฺทากินี	"	มนฺธากินี	(๖๒/๑๕)
น/ณ	จตุณฺ	"	จตุณฺ	(๕๕/๒)
ร/ล	โลกทีปฺกสาโร	"	โลกทีปฺกสาโล	(๘๗/๕)
ล/ร	มาคลี	"	มาตรี	(๕๖/๕)

าลา

๔. จารสัณสระหว่างพยัญชนะที่มีรูปคล้ายกัน

๔.๑ อักษรลานนา

ก (๙) / ก (๙)	สุกโต	เป็น	สุณโต	(๕๕/๓)
จ (๑) / จ (๑)	จริยา	"	วริยา	(๘๒/๑๒)
ค (๖) / ค (๖)	ภูมิกค-	"	ภูมิกท-	(๗๕/๗)
ท (๓) / ท (๓)	นฺนทาคี	"	นฺนทาคี	(๕๕/๑๗)
ธ (๑) / ธ (๑)	ธมฺปท	"	จมฺปท	(๘๔/๕)
ฐ (๑) / ฐ (๑)	มฐุ	"	มฐุ	(๘๓/๔)
ป (๖) / ป (๖)	ปวิคฺวา	ฆ	วิคฺวา	(๘๘/๑๒)

ภ (๖) / ท (๖) วิษณุภคิ เป็น วิษณุหคิ (๕๗/๑๑)
 ม (๘) / ป (๖) จมฺปา " จปฺปา (๕๒/๑๕)

๔.๒ อักษรขอม

ช (๕) / จ (๕) ชุรฺสญฺจิต- " อูรฺสญฺจิต- (๕๒/๘)
 ค (๘) / ต (๕) สฺตฺกณฺเท " สฺตฺกณฺเท (๖๕/๒)
 ท (๕) / น (๕) ฉนฺทฺนฺตํ " ฉนฺทฺนฺตํ (๖๒/๑)
 ผ (๘) / ช (๕) ฉาลิตฺกฺโค " ฉาลิตฺกฺโค (๓๘/๕)
 ว (๕) / ป (๕) จิตฺตวารี " จิตฺตปารี (๖๘/๑๕)

ฯลฯ

๕. จารอักษรสลัที่กัน

ทกฺขิน- เป็น ทิกฺขณ-อฺริยว / อฺริยว (๕๕/๓)
 อตีวีย " อวีย มฺติอฺย / มฺติอฺย (๕๗/๔)
 เกวลี " เกวลี เชษฺว / เชษฺว (๑๓๐/๔)

ฯลฯ

วิธีดำเนินการวิจัย

๑. รวบรวมคณฉบับจกกวทปนี เฉพะกัณฑ์ที่ ๕ ฉบับจารด้วยอักษรขอม จากหอสมุดแห่งชาติ, วัดบวรนิเวศวิหาร กทม. และคณฉบับอักษรลานนา จากวัดพระสิงห์ จ.เชียงใหม่, วัดสูงเม่น จ.แพร่, วัดช้างค้ำ จ.น่าน คัดเลือกคณฉบับไว้แห่งละฉบับ นำมาปริวรรตเป็นอักษรไทย

๒. เปรียบเทียบคณฉบับเหล่านั้น แล้วห้ขบยกคำและข้อความที่ถูกต้องมาทำเป็น คณฉบับที่ผู้วิจัยชำระ พร้อมทั้งบันทึกขอแตกต่างระหว่างคณฉบับนั้น ๆ ไว้

๓. ข้อความจากคัมภีร์ต่าง ๆ ที่ผู้แต่งนำมาอ้างอิง ผู้วิจัยได้ติดตามค้น แล่นำมาเขียนเชิงอรรถบอกชื่อคัมภีร์ พร้อมทั้งเล่มและหน้าไว้ในบทที่ ๒ เฉพะคัมภีร์

ที่ได้รับการพิมพ์เป็นเล่มแล้ว ส่วนข้อความภายในวงเล็บในบทที่ ๒ ผู้วิจัยเพิ่มเติมเข้ามา เพื่อสะดวกแก่การกำหนดหัวเรื่อง

๔. แปลฉบับที่ผู้วิจัยสอบชำระแล้วเป็นภาษาไทย โดยรักษาลักษณะทาง ไวยากรณ์ภาษาบาลีไว้ตามสมควร อนึ่ง ตัวเลขในวงเล็บสี่เหลี่ยมเหนือข้อความใน บทที่ ๔ หมายถึงเลขหน้าที่อยู่ในบทที่ ๒ ของวิทยานิพนธ์นี้

เกณฑ์ในการเลือกใช้คำ

๑. ในการสอบชำระ ผู้วิจัยยึดถือตามแนว ฉบับ ร. เป็นหลัก เพราะจาร ได้ประณีตกว่าฉบับอื่น ๆ และทางหอสมุดแห่งชาติยังถือฉบับ ร. เป็นฉบับหลวง ทั้ง ไวยากรณ์และรูปศัพท์ก็ถูกต้องกว่าฉบับอื่น ๆ

๒. ถ้าแต่ละฉบับใช้รูปคำต่างกัน ผู้วิจัยจะเลือกคำที่มีความหมายเหมาะสมกับ เรื่องและถูกต้องตามปทานุกรม บาลี-ไทย-อังกฤษ ฉบับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ หากคำใดไม่มีในปทานุกรมนั้นก็จะถือตาม The Pali Text Society's Pali-English Dictionary ของ T.W. Rhys Davids คำนามที่เป็นชื่อเฉพาะถือตาม Dictionary of Pali Proper Names ของ G.P. Malalasekera ส่วนรูปศัพท์ภาษาไทยถือตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๘๓

๓. ถ้ารูปคำต่างกัน แต่ได้ความเหมือนกัน ผู้วิจัยจะถือตามที่ปรากฏเป็น ส่วนใหญ่

๔. ถ้ารูปคำในต้นฉบับแตกต่างกันและความหมายก็ต่างกัน ผู้วิจัยจะเลือกคำ ที่ให้ความหมายดีกว่ามาใช้

๕. ถ้าส่วนใหญ่ใช้ผิดจากปทานุกรมหรือพจนานุกรม ถึงจะมีคำถูกเพียงคำเดียว ก็จะใช้คำนั้นมาใช้